

Mechanisms for Ensuring Gender Equality: Global and National Dimensions

UDC: 305:316.34+303.2

DOI: <https://doi.org/10.15421/172516>**Ushakov Sergij**Ph.D. Student, <https://orcid.org/0009-0007-5133-2426>, seminary1.07@gmail.com*Private Higher Education Establishment «European University» (Kyiv, Ukraine)*

Abstract

In the presented epistemological treatise, a comprehensive analysis of the phenomenon of ensuring gender equality is conducted through the prism of multifaceted mechanisms encompassing normative-legal, institutional, and sociocultural frameworks that regulate social, political, and economic relations under conditions of profound transformational processes.

The relevance of the issue is determined by the urgent need to deconstruct entrenched patriarchal paradigms and overcome systemic structural inequalities that subjectivize and exclude women, as well as all representatives of marginalized social groups. In turn, mechanisms that ensure gender parity acquire particular significance in the context of globalized societies, where the aspiration for equality takes on a universal yet contextually specific form.

The purpose of the article is to identify the main mechanisms for ensuring gender equality and develop recommendations for their improvement.

The research results indicate the substantial potential within normative-legal mechanisms integrated into national legal systems through the conceptualization of international conventions and regulations that encourage the formalization of gender equality at the legislative and executive levels. Legal instruments, while not a universal solution, contribute to the entrenchment of the principle of gender equality in legislation, simultaneously creating a foundation for social change. In this regard, institutional mechanisms, particularly agencies coordinating gender policies, effectively promote the integration of gender strategies into national development plans, adjusting state policy tactics at all levels.

The conclusions of the study emphasize the importance of synergy between normative-legal, institutional, and sociocultural mechanisms, which can form a sustainable and adaptive system for ensuring gender equality. The formulation of scientifically grounded recommendations for improving existing mechanisms, optimizing policy, and creating integrated platforms for collaboration is critically important for the future development of this vital social paradigm.

Keywords: gender equality, normative-legal integration, sociocultural deconstruction, transformational mechanisms, gender stereotypes, institutional coordination, epistemology of social change

Механізми забезпечення гендерної рівності: глобальний та національний виміри

Ушаков Сергій*Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет» (Київ, Україна)*

Анотація

У наведеному епістемологічному трактаті здійснено ґрунтовний аналіз феномену забезпечення гендерної рівності через призму багатоаспектних механізмів, що охоплюють нормативно-правові, інституційні та соціокультурні механізми, які регулюють соціальні, політичні та економічні відносини в умовах глибоких трансформаційних процесів.

Актуальність проблеми визначається нагальною потребою деконструкції усталених патріархальних парадигм й подолання системних структурних нерівностей, що суб'єктивують та ексклюзивують жінок, а також усіх представників маргіналізованих соціальних груп. Своєю чергою, механізми, що забезпечують гендерну паритетність, набувають особливої значущості в умовах глобалізованих соціумів, де прагнення до рівноправності набуває універсальної, але в той же час контекстуально специфічної форми.

Мета статті визначити основні механізми забезпечення гендерної рівності та розробити рекомендації щодо їх удосконалення.

Результати дослідження вказують на наявність істотного потенціалу в рамках нормативно-правових механізмів, що інтегруються в національні правові системи через концептуалізацію міжнародних конвенцій та регламентів, що спонукають до формалізації гендерної рівності на рівні законодавчої та виконавчої влади. Правові інструменти, хоча й не є універсальним рішенням, сприяють закріпленню принципу гендерної рівності в законодавстві, одночасно створюючи основу для соціальних змін. У зв'язку з цим інституційні механізми, зокрема органи, що займаються координацією гендерної політики, ефективно сприяють інтеграції гендерних стратегій у національні плани розвитку, коригуючи тактику державної політики на всіх її рівнях.

Висновки дослідження акцентують увагу на важливості синергії між нормативно-правовими, інституційними та соціокультурними механізмами, що можуть сформувати стійку й адаптивну систему забезпечення гендерної рівності. Необхідність формулювання науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення існуючих механізмів, оптимізації політики та створення інтегрованих платформ для співпраці є критично важливим для майбутнього розвитку цієї важливої соціальної парадигми.

Ключові слова: гендерна рівність, нормативно-правова інтеграція, соціокультурна деконструкція, трансформаційні механізми, гендерні стереотипи, інституційна координація, епістемологія соціальних змін

Стаття надійшла / Article arrived: 05.01.2025

Схвалено до друку / Accepted: 20.02.2025

Вступ.

Дослідження механізмів, спрямованих на інституціоналізацію гендерної рівноваги, вимагає ґрунтовного аналізу синтетичних взаємозв'язків між соціокультурними архетипами, правовими парадигмами та економічними векторами розвитку. У межах цього аналітичного дискурсу слід враховувати багатовимірність гендерних феноменів, яка корелює з асиметріями влади, габітусами суспільної свідомості та юридичними лакунами. Зокрема, обговорення гендерної рівності ускладнюється її залежністю від контекстуальної специфіки та аксіологічних установок окремих суспільств. Міжнародні правові механізми, інтегровані в інституційні рамки таких організацій, як ООН, демонструють амбівалентність у своїй здатності забезпечувати реалізацію прогресивних норм. Наприклад, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW, 1979) постулює імператив усунення інституційних і соціальних бар'єрів, проте її імплементація стикається з полілогом інтересів національних суб'єктів права. Це призводить до ефекту фрагментації нормативного поля, де формальні зобов'язання набувають декларативного характеру, що перешкоджає повноцінній легітимації гендерної рівності на локальному рівні.

Національні стратегії, які інкорпорують принципи гендерної еквітізації, часто реалізуються через механізми квотування, створення гендерно орієнтованих програм й нормативних актів. Проте їх функціональна спроможність залишається обмеженою через дефіцит інституційної потужності, лімітованість бюджетного фінансування та недостатність санкційних механізмів (Сироїд, 2024, с. 927). До того ж, соціокультурні доміанти, що закорінені в патріархальних структурах, формують опір трансформаційним ініціативам, посилюючи відцентрові тенденції у сприйнятті гендерних реформ. Також варто зауважити, що економічний вимір механізмів гендерного врівноваження є не менш контроверсійним (Mill, 2024, р. 17). Квотування, яке часто використовується для розширення представництва жінок у політичних або корпоративних структурах, створює ілюзорний ефект паритетності (Рощина, 2024). Такий підхід не тільки генерує ризик формування залежності від зовнішнього регулювання, але й сприяє консервуванню інституційної недосконалості, яка не здатна функціонувати автономно без зовнішніх імперативів. Приміром, та ж, комунікація, як полісемантичний феномен суспільної конституції, повинна імплементувати деконструкцію гендерних дихотомій, інтегруючи в дискурсивний континуум принципи інклюзивності та паритетності, що детермінують трансгресію патріархальних габітусів та епістемологічну рефлексивність соціальних взаємодій (Likarchuk et al., 2023, р. 773).

Інституційна архітектура, в межах якої діють громадські організації, освітні структури та аналітичні центри, виступає ключовим модератором гендерних трансформацій. Однак регіональні диспропорції, ресурсні обмеження та відсутність уніфікованих підходів призводять до виникнення гетерогенного ландшафту, що ускладнює реалізацію універсальних стратегій (Delgado, & Crenshaw, 1993). Інтеграція міждисциплінарного знання, яка охоплює соціологічні, економічні, юридичні та культурологічні аспекти, набуває пріоритетного значення для розробки комплексних рішень. Слід констатувати, що механізми забезпечення гендерної рівності є складними конгломератами взаємозалежних факторів, які потребують не лише систематизації, але й трансформації відповідно до еволюційних змін суспільства. Інституціональна адаптивність, нормативна гнучкість і врахування поліморфності соціокультурних контекстів мають стати наріжними принципами у подоланні системної гендерної асиметрії.

Мета статті визначити основні механізми забезпечення гендерної рівності та розробити рекомендації щодо їх удосконалення.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій.

Дослідження проблематики гендерної рівності потребує глибокого занурення в багатогранний спектр теоретико-методологічних підходів, що виявляють її складну взаємодію з соціальними, культурними та політичними структурами. Систематизація наукових праць дозволяє простежити еволюцію думок, відображаючи як нормативно-регуляторні механізми, так і критичні розгляди на основі міждисциплінарного підходу. Важливим напрямом є аналіз робіт таких видатних мислителів, як: Назарчук А. (2024), Лікарчук Н. (2023), Бауера С. (2024), Пето А., Тіссена Л., Клавауда А. (2024), Леало Ф. (2023), Погорелової І. (2024), Севінджера А. (2023), що підкреслюють взаємозалежність гендерних дискурсів із питаннями влади, ідентичності та соціальної справедливості.

Механізми забезпечення гендерної рівності набувають характеру багатовимірного конструювання, яке включає правові, соціальні та культурні аспекти. Інтерсекційний підхід, вперше сформульований Кімберлі Креншоу (1993), дозволяє глибше аналізувати перехрестя різних соціальних маркерів – таких як гендер, раса, клас – й виявляє приховані механізми утиску, що формуються через комплексну взаємодію соціальних категорій. Теоретичні напрацювання представників критичної теорії права, зокрема Муріаас Р., Пітерс Й. (Muriaas, & Peters, 2024), Рощина І. (2024), Сироїд Т. (2024), Буш С., Зеттерберг П. (2024), розкривають структурні обмеження формальних механізмів, що не дозволяють досягнути істинної гендерної рівності.

Практичні механізми забезпечення гендерної рівності, представлені у сучасних дослідженнях,

демонструють суттєву неоднозначність своєї реалізації. Квотні системи, гендерно орієнтовані бюджети та інші інструменти, що впроваджуються на рівні міжнародного права, часто не є адекватними у контексті локальних культурних і соціальних умов. Роботи Кантола Й., Ломбардо Е. (2021), Мілл Дж. (2024), Пена С.-Й., Фу Й.-Х., Зоу С.-Й. (2024), Рахмана Н., Яросона Е. (Rahman, & Yaroson, 2025), В'яса Н. (2021). підкреслюють подвійний характер позитивної дискримінації – як засіб компенсації історичних нерівностей, так й потенційний фактор нових форм дискримінації, що може призводити до поглиблення соціальних розривів.

Науковий аналіз сучасної гендерної проблематики акцентує увагу на необхідності синтезу міждисциплінарних підходів, що дозволяють досліджувати гендерну нерівність у всій її багатогранності. Методологічні розвідки включають як кількісні, так й якісні методи аналізу, які допомагають виявити лакуни у реалізації політик гендерної рівності. Водночас теоретичні концепції постгендерності, що представлені у працях Річарда Дельгадо (1993), наголошують на епістемологічній складності цієї проблематики, піддаючи сумніву традиційні підходи до категоризації соціальних ідентичностей.

Результати дослідження.

Гендерна егалітарність постає поліструктурним феноменом, що характеризується інтегральною взаємодією соціопсихологічних, нормативно-правових й культурних компонентів. Її онтологічна складність детермінована діалектикою імпліцитних та експліцитних механізмів, які регулюють асиметрію доступу до ресурсів та влади (Peng et al., 2024). Емпіричні дослідження ідентифікують парадигмальні зсуви, що вимагають реінтерпретації усталених концептів, спрямованих на десакралізацію патріархальних архетипів. Аналіз інтерналізованих моделей соціального порядку демонструє, що структурні викривлення у сфері гендерних взаємодій акумулюються в латентних формах домінації. Зокрема, ієрархічні стратегії, які замасковані під нормативну нейтральність, забезпечують перманентне відтворення андроцентричних структур (Leal et al., 2023, p. 14177). Такі феномени вимагають впровадження герменевтичного підходу, здатного деконструювати приховані ідеологеми та висвітлити культурні контамінації, що формують систему дискримінаційних практик.

Інтерсекційна методологія, яка синтезує знання про множинні ідентичності, є квінтесенцією сучасного теоретичного осмислення проблеми гендерної паритетності, – її евристичний потенціал полягає у здатності виявляти крос-категоріальні динаміки, що створюють складні конфігурації соціального гноблення (Rahman, & Yaroson, 2025). Наприклад, перетин гендерної ідентичності із класовою позицією

або етнічною приналежністю формує унікальні патерни маргіналізації, які неможливо пояснити у межах монофакторних підходів.

Культурна ідеологія, яка обґрунтовує легітимність гендерної ієрархії, відтворюється через механізми символічного насильства. Варто зауважити, що даний термін, запропонований у межах критичної соціології, ілюструє, як непрямі форми домінації формують у суб'єктів стан соціальної акцептації власної підлеглості (Погорелова, 2024). Відповідно, трансформація цих механізмів вимагає рефлексивної критики традиційних дискурсів й конструювання нових наративів, які субверсують панівні соціокультурні парадигми. Інституційні підходи до подолання гендерної асиметрії нерідко стикаються з проблемою системної інерційності, що проявляється через латентний опір реформам. Формально проголошені ініціативи нерідко наштовхуються на приховані бар'єри, такі як бюрократичні дисфункції або саботаж з боку привілейованих груп. Тому, такий ускладнює впровадження ефективних трансформацій й вимагає комплексної дезагрегації чинників, які забезпечують відтворення соціальної нерівності (Sevincer et al., 2023, p. 837).

На нашу, концептуалізація гендерної рівності потребує глибокого методологічного переосмислення, яке виходить за межі спрощених бінарних конструкцій. Складна тканина соціальних, культурних й політичних детермінант потребує міждисциплінарного аналізу, який інтегрує політичну економію, культурну антропологію та соціальну психологію. Такий підхід дозволить не лише ідентифікувати структурні патології, але й запропонувати системні стратегії їх подолання, орієнтовані на емансипацію суспільства від архаїчних стереотипів.

Аналіз механізмів забезпечення гендерної рівності вимагає глибокого проникнення у складні кореляції між соціальними, економічними та правовими детермінантами, що формують основу для деконструкції патріархальних ієрархій. Концептуалізація гендерної егалітарності, як аксіологічного імперативу суспільного розвитку, вимагає використання методологічних парадигм, що враховують полісистемну природу дискримінаційних структур (Назарчук, 2024, с. 314). Особливу увагу слід приділити інституціоналізованим механізмам, які оперують складними алгоритмами впливу на соціальні диспозиції, сприяючи трансформації культурних наративів та емансипації маргіналізованих груп. Гендерна рівність як об'єкт інтелектуального дискурсу акумулює у собі феномени соціокультурної адаптації, правового імперативізму та економічної реконфігурації (Vyas, 2021, p. 37). Інституційні архітектури, що реалізують відповідні механізми, втілюють симбіоз нормативно-правових конструктів та операційних процедур, орієнтованих на деконструкцію соціальної інерції.

Зокрема, юриспруденція гендерного регулювання інтегрує у своїй основі принципи субсидіарності та універсальності, спрямовані на створення умов для гармонізації суспільного середовища. Водночас, акцент на фіскально-економічних стимуляторах ускладнюється проблематикою забезпечення справедливого розподілу ресурсів, що актуалізує питання їхньої об'єктивної верифікації (Kantola, & Lombardo, 2021, p. 571-573).

Культурно-антропологічні дихотомії, що зумовлюють різноманітність підходів до впровадження гендерних ініціатив, обтяжують універсалізацію

механізмів, адже різноспрямованість національних контекстів вимагає адаптаційних стратегій. Зокрема, глобальні транснаціональні угоди, будучи продуктом колективної волі, часто натрапляють на перешкоди у вигляді локальних традиційних структур, які демонструють резистентність до інноваційних підходів. У такій парадигмі ефективна імплементація механізмів гендерної паритетності можлива лише через складний процес компромісів між універсальними стандартами та специфічними культурними ідентичностями (Таблиця 1).

Табл. 1.

Трансдисциплінарні механізми забезпечення гендерної паритетності: комплексна наукова аналітика

Онтологічні парадигми механізмів	Гносеологічна есенція та функціонал	Ілюстративні прецеденти імплементації	Системні дихотомії та латентні деструкції
Нормативно-правові конструктури	Сукупність інституціоналізованих регулятивних парадигм, що визначають імперативи гендерної паритетності.	Імплементація законодавчих актів щодо рівноцінної оплати праці; кодифікація квот для жіночого представництва.	Амбівалентність інтерпретації правових норм; інертність суспільних і політичних структур до змін.
Бюрократичні архітектури	Інфраструктури адміністративного спрямування, орієнтовані на легітимацію та верифікацію гендерно-інклюзивних політик.	Формування міжвідомчих комісій; створення гендерних департаментів у міністерствах.	Фрагментація міжінституційної взаємодії; дефіцит кваліфікованих фахівців для забезпечення операційної ефективності.
Фіскально-економічні стимулятори	Механізми, що передбачають застосування фінансово-економічних важелів для досягнення гендерної синергії.	Надання грантів підприємствам, що підтримують паритет; впровадження диференційованого оподаткування.	Імовірність формальної відповідності без фактичної інтеграції; потенційна неефективність ресурсного розподілу.
Педагогічно-освітні стратегії	Комплекс заходів, спрямованих на когнітивну деконструкцію стереотипних уявлень через освіту й просвітництво.	Інтеграція гендерно-чутливих дисциплін у навчальні програми; масові відкриті онлайн-курси з гендерної рівності.	Довготривалість процесу зміни суспільної свідомості; глибока укоріненість культурних архетипів.
Інформаційно-пропагандистські кампанії	Масові акції комунікативного характеру, спрямовані на трансформацію суспільних дискурсів про гендерний паритет.	Запуск національних програм у ЗМІ; візуалізація соціальної реклами, що руйнує гендерні упередження.	Короткостроковість ефекту без подальшої підтримки; залежність від політичної кон'юнктури та медійних пріоритетів.
Транснаціональні конвенції	Міжнародні угоди, що детермінують універсальні нормативи та стандарти забезпечення гендерної справедливості.	Ратифікація Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; адаптація цілей сталого розвитку ООН.	Різностямованість національних інтересів; низька юридична імперативність деяких міжнародних актів.
Аналітичні та верифікаційні механізми	Структуровані інструменти оцінювання результативності гендерно орієнтованих ініціатив через об'єктивізовані метрики.	Використання інтегрованих гендерних індикаторів; розробка системи постійного моніторингу.	Проблематичність отримання валідних даних; суб'єктивізація критеріїв оцінювання.
Етнокультурні адаптації	Інтеграція локальних культурних практик у глобальні парадигми гендерного інклюзивізму з урахуванням ідентичності.	Модифікація традиційних обрядів у контексті рівності; фольклоризація гендерно позитивних наративів.	Резистентність локальних спільнот; ризик поверхового впровадження без фундаментальної трансформації.
Дигітальні інновації	Застосування високотехнологічних засобів для популяризації гендерного дискурсу та подолання дискримінації.	Використання алгоритмів штучного інтелекту для моніторингу дискримінаційних практик; створення онлайн-платформ.	Проблема цифрового розриву між регіонами; потенційна маніпуляція даними та кібератаки.

Джерело: систематизовано автором на основі (Delgado, R., & Crenshaw, K. W. (1993), Mill, J. S. (2024), Pető, A., Thissen, L., & Clavaud, A. (2024), Rahman, N. A. A., & Yaroson, E. V. (2025)

Гендерна рівновага у суспільно-політичних структурах становить предмет багатоаспектного дослідження, яке вимагає інтерполяції складних теоретичних концептів та емпіричних даних. Використання мультіваріативних аналітичних моделей дозволяє ідентифікувати латентні механізми, що уможливають або перешкоджають інтеграції жінок у соціально-економічний й політичний контексти. Нерівномірність гендерного представництва у законодавчих органах багатьох держав свідчить про хронічну гетерогенність політичної інфраструктури (Bush, & Zetterberg, 2024, p. 213-214). Згідно з дослідженням Європейського інституту гендерної рівності, у 2023 році середня частка жінок у національних парламентах країн Європейського Союзу досягла 33,4%, причому у Фінляндії та Швеції цей показник становив 47,2% й 46,9% відповідно. Протилежні тенденції спостерігаються у Східній Європі, де Угорщина продемонструвала найнижчий рівень у регіоні – лише 14,1% (Gender equality, 2024).

Квотні механізми, хоч й сприяють прискоренню темпів інтеграції жінок у політичні структури, не завжди виявляються достатньо дієвими (Muriaas & Peters, 2024, p. 182). У Франції, де з 2014 року впроваджено законодавчо обґрунтовані квоти для виборних посад, рівень жіночого представництва у місцевих радах зріс лише на 12% за десятиріччя, досягнувши 39%. Економічна стратифікація за гендерною ознакою є одним із найстійкіших виявів соціального домінування. У глобальному контексті рівень жіночої участі у робочій силі у 2023 році становив 47,3%, тоді як для чоловіків цей показник сягав 74,6%. Значущою залишається різниця у заробітних платах: жінки, зайняті у високотехнологічних галузях, отримували у середньому на 23,4% менше за чоловіків за еквівалентну продуктивність (Development finance for gender equality, 2024).

Особливу увагу привертає сектор фінансових технологій, де частка жінок серед управлінців складає лише 17,5%. У Сполучених Штатах доходи чоловіків у цьому секторі перевищують жіночі на 27%, що вказує на суттєву дискримінацію навіть у найбільш економічно розвинутих регіонах. Динаміка гендерного розриву в освітньому секторі демонструє амбівалентні результати. Незважаючи на збільшення загального доступу жінок до вищої освіти, їхня участь у спеціалізаціях STEM (наука, технології, інженерія, математика) залишається вкрай обмеженою (Development finance for gender equality, 2024). ЮНЕСКО зазначає, що у 2023 році жінки склали лише 28,4% студентів технічних дисциплін, при цьому лише 12,7% обіймали академічні посади у галузі штучного інтелекту. Дані показники посилюються ще більш різкими дисбалансами у доступі до керівних посад. Лише 6,8% жінок-

науковців очолюють міжнародні дослідницькі консорціуми, що обмежує їхній вплив на стратегічні напрямки розвитку наукових досліджень (Gender equality, 2024).

Аналітичні моделі, розроблені Міжнародним валютним фондом, свідчать, що усунення гендерного розриву в економічній активності може збільшити глобальний ВВП на 26% до 2035 року. При цьому регіони, такі як Північна Африка та Південна Азія, демонструють найбільший потенціал, оскільки їхній рівень залучення жінок до економічної діяльності є критично низьким – 19% та 24% відповідно (Development finance for gender equality, 2024). Ефективна імплементація гендерно орієнтованих політик вимагає розробки поліцентричних моделей, які об'єднують кількісний та якісний аналіз. Застосування екзогенних змінних у контексті макроекономічних та політичних симуляцій дозволяє оцінювати довгострокові наслідки нормативних інтервенцій (Pető et al., 2024, p. 207). Наприклад, у Норвегії запровадження обов'язкових індикаторів гендерного балансу у приватному секторі сприяло збільшенню частки жінок на керівних посадах з 15% у 2010 році до 34% у 2023 році (Gender equality, 2024).

Аналіз структурної неоднорідності гендерного розвитку демонструє необхідність у синергетичному підході до його оцінки та управління. Поєднання складних математичних моделей, культурологічного аналізу та економічної симуляції може слугувати основою для формування інтегрованих стратегій, що забезпечать системну трансформацію інституційних структур у бік більшої інклюзивності та рівноваги.

Рівень гендерного паритету у політичних інституціях України залишається феноменом, що потребує ретельного наукового вивчення та вивіреніх інтервенцій для досягнення субстантивної рівноваги. Незважаючи на імплементацію регламентованих квотних механізмів, емпіричні дані демонструють латентні перепони, що унеможливають повноцінну інтеграцію жінок у владні структури. Згідно з аналітичними звітами, частка жінок серед членів Верховної Ради України у 2023 році стабілізувалася на рівні 20,8%. Такий показник, хоч і перевищує попередні десятиліття (у 2014 році – 12%), значно поступається середньоєвропейському значенню у 33,3% (Держстат, 2024). Порівняльний аналіз демонструє, що у Швеції жінки займають 47,2% місць у парламенті, що наближається до ідеального паритету (Gender equality, 2024).

У контексті місцевого самоврядування, аналітика демонструє різні рівневі показники. У сільських радах жінки представлені у пропорції, що досягає 40%, однак на обласному рівні цей параметр знижується до 15%, демонструючи структурну асиметрію у доступі до керівних функцій. Особливо тривожною є ситуація в обласних адміністраціях, де частка жінок-керівників не перевищує 12% (Держстат, 2024).

Юридично регламентоване правило 40-відсоткової присутності представників однієї статі у виборчих списках не гарантує еквівалентного представництва у результатах (Погорелова, 2024). Екзогенні фактори, такі як домінування патріархальних установок та обмежений доступ до фінансових ресурсів, значно ускладнюють можливість жінок конкурувати у виборчих процесах на рівних умовах із чоловіками.

На міжнародній арені Україна перебуває на 66-й позиції у Глобальному індексі гендерного розриву за 2023 рік, демонструючи поліпшення порівняно з 81-м місцем у 2022 році. Однак, у підкатегорії «Політична участь» значення становить лише 19,2% від максимального потенціалу, що свідчить про системну недостатність заходів для усунення структурної нерівності. Для порівняння, Руанда, що вважається глобальним лідером у цій сфері, має рівень жіночого представництва в парламенті понад 61% (Gender equality, 2024).

Дослідження Міжнародного валютного фонду доводять, що підвищення рівня залученості жінок до політичних процесів сприяє не лише стабілізації соціальних інститутів, але й макроекономічному зростанню. У випадку України, збільшення частки жінок на керівних посадах до 30% може призвести до приросту ВВП на 8–10% у середньостроковій перспективі, за умови реалізації комплексних реформ (Gender equality, 2024).

Частка жінок у чинному складі вищого законодавчого органу України наразі становить 21%, що суттєво перевищує аналогічний показник попередніх скликань. У ретроспективному зрізі, у 2007 році цей індикатор не перевищував 8%, у 2012-му сягнув 10%, а у 2014-му – понад 11%. Прогресивна динаміка репрезентації жінок є наслідком зростаючої уваги до питань гендерної рівності та впровадження відповідних законодавчих норм. Водночас чинний виборчий кодекс із закріпленою квотою в 40% залишається недостатньо реалізованим, що засвідчило його фрагментарне дотримання під час місцевих виборів 2020 року (Рис 1) (Держстат, 2024).

Протидія технічному кандидатству, яке у 63% випадків призводить до ротацій жінок на чоловіків у прохідних списках, є ключовим викликом для досягнення належної гендерної рівноваги. Вимога законодавчої конкретизації та усунення нормативних прогалин набуває критичного значення у контексті реалізації європейської мети – 40% жіночої представленості у керівних органах. Водночас прогрес на нижчих рівнях, таких як сільські ради, демонструє досягнення цієї квоти, що підкреслює потенціал для аналогічних змін у вищих ланках управління, зокрема в парламенті та обласних радах.

Політико-економічна дисфункція гендерного паритету вимагає впровадження інтерсекційного підходу до аналізу. Універсалізація доступу жінок до політичних й економічних ресурсів може

стати каталізатором для створення інклюзивного суспільного устрою, що відображатиме сучасні стандарти рівності (Bauer, 2024, p. 597).

Експлікація динаміки гендерного паритету в політичній площині України свідчить про неоднорідність еволюційних процесів, спричинених синергією нормативно-правових трансформацій, соціокультурних метаморфоз та зовнішніх глобалізаційних викликів. Емпіричні показники акцентують на прогресивному, хоча й недостатньо інтенсивному, зростанні індексу участі жінок у державних і владних інституціях.

Аналіз позиціонування України у Глобальному індексі гендерного розриву у політичному сегменті підкреслює глибину структурних дисбалансів. У 2023 році реалізація гендерного потенціалу становила лише 21,7%, тоді як глобальний середній орієнтир досяг позначки у 28, 1%. Прогнозований рівень у 30, 1 % до кінця 2025 року, хоча й свідчить про позитивну динаміку, залишається нижчим за очікуваний глобальний стандарт (33,9 %) (Держстат, 2024; Gender equality, 2024). Такі диспропорції вимагають багатоаспектного аналізу, що включає деконструкцію патріархальних парадигм, впровадження дієвих квотних моделей та стимулювання політичної активності жінок через економічні важелі й суспільні інновації.

Висновки.

Аналіз механізмів забезпечення гендерної рівності у глобальному та національному вимірах виявляє поліструктурну природу цих інструментів, що функціонують у рамках складного синтезу правових, соціокультурних й політико-інституційних феноменів. Імплементация міжнародних стандартів засвідчує тенденцію до гіперінституціоналізації та конвергенції нормативно-правових концептів, спрямованих на деконструкцію гендерних асиметрій та трансформацію соціальних парадигм, які укорінені в патріархальних диспозиціях. На міжнародній арені дієвість гендерно-чутливих політик зумовлена функціональною інтеграцією таких базисних документів, як Конвенція CEDAW, Пекінська декларація та резолюції Ради Безпеки ООН. Такі правові механізми формують ієрархічно організовану систему нормативів, покликані уніфікувати підходи до гендерної справедливості. Відповідний вплив посилюється кризою призму мультидисциплінарного аналізу, що охоплює економічну, політичну та культурну динаміку. Проте, трансляція цих стандартів у конкретні соціальні контексти супроводжується опором через антагоністичну взаємодію із традиційними суспільними матрицями.

У національному контексті, зокрема українському, механізми забезпечення гендерного паритету демонструють структурну амбівалентність, оскільки поєднують адаптацію до міжнародних норм із субстантивною локалізацією політичних й

соціальних реалій. Українські практики залишаються вразливими до системної диспаритетності, породженої дефіцитом інституційної синхронізації, ресурсного забезпечення й низькою інкорпорованістю гендерних аспектів у державну політику. Соціальні стереотипи, що набули характеру стійких ментальних схем, ускладнюють реалізацію інтегральних стратегій. Ключовою теоретико-методологічною основою для вдосконалення механізмів гендерної рівності є концепт інтерсекційності, що акцентує на синкретичному характері дискримінаційних практик. Розуміння взаємопроникнення гендерної, расової, класової та інших ідентичностей сприяє формуванню

політик, які долають моноаспектність традиційних підходів. У цьому контексті надзвичайно важливим є застосування інтегративного аналізу, що спроможний інкорпорувати складні соціальні детермінанти.

Підсумовуючи, ефективність механізмів забезпечення гендерної рівності залежить від трансформаційної динаміки, що охоплює нормативно-правову еволюцію, суспільну ресоціалізацію та інституційну модернізацію. Вирішальною залишається здатність до поліцентричного мислення, що дозволяє адаптувати глобальні імперативи до локальних контекстів, мінімізуючи ризики культурної інертності та системних протиріч.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Держстат України. (2024). Відновлено з <https://www.ukrstat.gov.ua>
- Назарчук, А. В. (2024). Змістовно-понятійна характеристика гендерної рівності у державній службі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 2(83), 311-315.
- Погорелова, І. С. (2024). Роль політичної культури у підтримці гендерної рівності. Видавництво Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана. Retrieved from <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ac03cf72-336b-499a-bfd6-35e82aa44fdc/content>
- Рощина, І. О. (2024). Гендерна рівність: національний та міжнародний досвід. *Правове забезпечення прав людини у глобальному вимірі: рівні можливості, інклюзія та протидія насильству: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (27 листопада 2024 року)* (с. 338-344). Київ: КНЕУ.
- Сироїд, Т. Л. (2024). Концепція гендерної рівності та прояви гендерної нерівності: міжнародно-правовий аспект. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 6, 925-934.
- Bauer, S., et al. (2024). Gender equality in the name of the state: State feminism or femonationalism in civic orientation for newly arrived migrants in Sweden. *Critical Discourse Studies*, 21(5), 591-609.
- Bush, S. S., & Zetterberg, P. (2024). Gender equality and authoritarian regimes: New directions for research. *Politics & Gender*, 20(1), 212-216.
- CEDAW. (1979). *UN Human Rights*. Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cedaw>
- Delgado, R., & Crenshaw, K. W. (1993). *Words that wound: Critical race theory, assaultive speech, and the First Amendment (New perspectives on law, culture, and society)*. Routledge.
- Development finance for gender equality. (2024). *OECD*. OECD Publishing.
- Gender equality. (2024). *Statista*. Retrieved from <https://www.statista.com/search/?q=Gender+equality&p=1>
- Kantola, J., & Lombardo, E. (2021). Strategies of right populists in opposing gender equality in a polarized European Parliament. *International Political Science Review*, 42(5), 565-579.
- Leal, F. W., et al. (2023). Promoting gender equality across the sustainable development goals. *Environment, Development and Sustainability*, 25(12), 14177-14198.
- Likarchuk, N., Velychko, Z., Andrieieva, O., Lenda, R., & Vusyk, H. (2023). Manipulation as an element of the political process in social networks. *Cuestiones Políticas*, 41(76), 769-779.
- Mill, J. S. (2024). *The subjection of women: An argument for equality and gender justice*. Independently published.
- Murias, R. L., & Peters, Y. (2024). Attitudes to gender quotas: Why and where to adjust gender imbalance in leadership. *European Journal of Political Research*, 64(1), 181-206.
- Peng, X.-Y., Fu, Y.-H., & Zou, X.-Y. (2024). Gender equality and green development: A qualitative survey. *Innovation and Green Development*, 3(1). Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2949753123000577>
- Pető, A., Thissen, L., & Clavaud, A. (2024). *A new gender equality contract for Europe: Feminism and progressive politics (Gender and Politics)*. Palgrave Macmillan.
- Rahman, N. A. A., & Yaroson, E. V. (2025). *Women in logistics, transport and commodity sector: Gender equality, recent trends and key challenges*. Springer.
- Sevincer, A. T., et al. (2023). Political ideology outdoes personal experience in predicting support for gender equality. *Political Psychology*, 44(4), 829-855.
- Vyas, N. (2021). 'Gender inequality-now available on digital platform': An interplay between gender equality and the gig economy in the European Union. *European Labour Law Journal*, 12(1), 37-51.

REFERENCES

- Bauer, S., et al. (2024). Gender equality in the name of the state: State feminism or femonationalism in civic orientation for newly arrived migrants in Sweden. *Critical Discourse Studies*, 21(5), 591-609.
- Bush, S. S., & Zetterberg, P. (2024). Gender equality and authoritarian regimes: New directions for research. *Politics & Gender*, 20(1), 212-216.

- CEDAW. (1979). *UN Human Rights*. Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/cedaw>
- Delgado, R., & Crenshaw, K. W. (1993). *Words that wound: Critical race theory, assaultive speech, and the First Amendment (New perspectives on law, culture, and society)*. Routledge.
- Development finance for gender equality. (2024). *OECD*. OECD Publishing.
- Gender equality. (2024). *Statista*. Retrieved from <https://www.statista.com/search/?q=Gender+equality&p=1>
- Kantola, J., & Lombardo, E. (2021). Strategies of right populists in opposing gender equality in a polarized European Parliament. *International Political Science Review*, 42(5), 565-579.
- Leal, F. W., et al. (2023). Promoting gender equality across the sustainable development goals. *Environment, Development and Sustainability*, 25(12), 14177-14198.
- Likarchuk, N., Velychko, Z., Andrieieva, O., Lenda, R., & Vusyk, H. (2023). Manipulation as an element of the political process in social networks. *Cuestiones Políticas*, 41(76), 769-779.
- Mill, J. S. (2024). *The subjection of women: An argument for equality and gender justice*. Independently published.
- Murias, R. L., & Peters, Y. (2024). Attitudes to gender quotas: Why and where to adjust gender imbalance in leadership. *European Journal of Political Research*, 64(1), 181-206.
- Nazarchuk, A. V. (2024). Content-conceptual characteristics of gender equality in the civil service. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: Law*, 2(83), 311-315.
- Peng, X.-Y., Fu, Y.-H., & Zou, X.-Y. (2024). Gender equality and green development: A qualitative survey. *Innovation and Green Development*, 3(1). Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2949753123000577>
- Petó, A., Thissen, L., & Clavaud, A. (2024). *A new gender equality contract for Europe: Feminism and progressive politics (Gender and Politics)*. Palgrave Macmillan.
- Pogorelova, I. S. (2024). *The role of political culture in supporting gender equality*. Publishing House of the Vadym Hetman Kyiv National Economic University. Retrieved from <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ac03cf72-336b-499a-bfd6-35e82aa44fdc/content>
- Rahman, N. A. A., & Yaroson, E. V. (2025). *Women in logistics, transport and commodity sector: Gender equality, recent trends and key challenges*. Springer.
- Roshchyna, I. O. (2024). Gender equality: national and international experience. Legal protection of human rights in a global dimension: equal opportunities, inclusion and combating violence. *Collection of materials of the International Scientific and Practical Conference (November 27, 2024)* (pp. 338-344). Kyiv: KNEU.
- Sevincer, A. T., et al. (2023). Political ideology outdoes personal experience in predicting support for gender equality. *Political Psychology*, 44(4), 829-855.
- State Statistics Service of Ukraine. (2024). Retrieved from <https://www.ukrstat.gov.ua>
- Syroyd, T. L. (2024). The concept of gender equality and manifestations of gender inequality: an international legal aspect. *Analytical and Comparative Law*, 6, 925-934.
- Vyas, N. (2021). 'Gender inequality-now available on digital platform': An interplay between gender equality and the gig economy in the European Union. *European Labour Law Journal*, 12(1), 37-51.